

University of Groningen

recensie Ewoud Kieft, Oorlogsenthouiasme. Europa 1900-1918

Renders, Hans

Published in:
Het Parool

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Renders, H. (2015). recensie Ewoud Kieft, Oorlogsenthouiasme. Europa 1900-1918. *Het Parool*.

Copyright

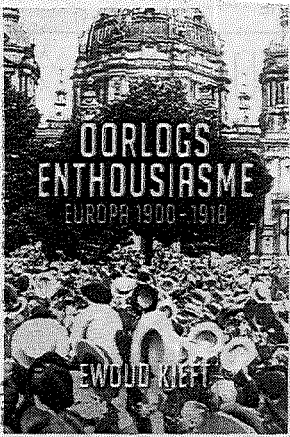
Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

NON-FICTIE
EWLOUD KIEFT
OORLOGSEN THOUSIASME.
EUROPA 1900-1918

De Bezige Bij, €22,90.
544 blz.

★★★★☆

Ewoud Kieft

FOTO KOOS BREUKEL

Oorlog als verlossing

Het Parool 5-3-2015

Vanuit een bijna religieuze opwinding stortte Europa zich in de zomer van 1914 in een oorlog.

tekst HANS RENDERS

De Franse socialistische voorman Jean Jaurès werd aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog doodgeschoten door een nationalist. Jaurès was als overtuigd pacifist tegen verlenging van de dienstplicht. Zijn dood bracht tienduizenden socialisten op de been om te protesteren tegen deelname aan de oorlog die op uitbreken stond. Gek genoeg werd deze uitbarsting van solidariteit omgebogen tot een gevoel dat Frankrijk in gevaar was en verdedigd moest worden. Voor de doodskist van Frankrijks grootste pacifist riep een bekende vakbondsleider zijn achterban op ten strijde te trekken. 'Wij zullen de soldaten van de vrijheid zijn, de vrijheid doorgeven aan anderen.' Hoe kon die paradoxale omwenteling ontstaan?

In het met vaart geschreven *Oorlogsen thousiasme* laat historicus Ewoud Kieft vanuit Wenen, Berlijn, Sint-Petersburg, Parijs, Londen en nog een paar andere plaatsen zien hoe de geesten rijp werden (gemaakt) voor de oorlog. Zozeer dat zelfs Thomas Mann opgelucht over de oorlog schreef dat die 'een eind maakt aan de oude verrotte wereld, waar we zo genoeg van hadden'.

Waar hadden ze zo genoeg van? Overal broeide het. In Rusland woedde een burgeroorlog waarbij vanaf 1905 al meer dan tienduizend mensen waren omgekomen, in de Balkan werden bloedige oorlogen uitgevochten en in de Europese hoofdsteden probeerden de sociaaldemocraten de oude macht te doorbreken.

Toch wilde niemand oorlog. Sterker, het socialisme schreef solidariteit tussen arbeiders 'aller landen' voor en niet een bloedige oorlog om elkaar vanuit de loopgraven dood te schieten. Oorlog was immers een zaak van de heersende klasse, met altijd weer de arbeiders die als ka-

nnonnenvlees mochten dienen. Maar vrijwel alle socialistische partijen in Europa gingen overstag in de zomer van 1914 en zetten hun pacifistische principes overboord.

Oorlogsen thousiasme maakt duidelijk dat het met name wetenschappers, schrijvers en kunstenaars waren die niet konden wachten ten strijde te trekken. Bezorgd over de snelle industrialisering in de grote steden liepen zij warm voor nationale verbroedering in tijden van crisis. De Oostenrijkse toneelschrijver Hugo von Hofmannsthal beleefde de mobilisatie van 28 juli 1914 met een vreugde 'zoals ik die nog nooit beleefd heb, ja nooit voor mogelijk had gehouden'. En overal in Europa ervoeren kunstenaars het idee van een wedergeboorte, een bevrijding van de geest van de heilloze ideologie van het materialisme en het rationalisme. De vrijdenker André Gide schreef hoe hij en zijn vrienden al maanden hoopten op een oorlog. Vanuit Italië roerden de futuristen zich met een manifest waarin geweld verheerlijkt werd in een verlangen naar een nieuwe wereld, 'een wereld waarin de mensheid met hernieuwde energie haar plaats binnen de kosmos zou ontdekken'.

In Engeland voelde men aanvankelijk niets voor deelname aan een grote Europese oorlog. Het was immers de enige grootmacht die geen dienstplicht kende en dus afhankelijk was van mannen die zich vrijwillig aanmeldden voor de strijd. Maar in een paar dagen tijd sloeg ook hier de publieke opinie om; ook weer met een beroep op solidariteit. Met België. Aan Duitsland werd een ultimatum gesteld zich uit België terug te trekken. Het liep om elf uur 's avonds af. Een grote opwinding maakte zich van de Britten meester en toen de Big Ben elf sloeg, was er een enthousiasme voor de oorlog dat niemand kort daarvoor nog voor mogelijk had gehouden. Volgens een Britse minister was op 1 augustus nog 95 procent van de Engelsen tegen deelname aan de oorlog, drie dagen later 99 procent vóór.

Kieft heeft een wervelend boek geschreven waarin hij duidelijk maakt dat het niet zozeer de politieke opvattingen in Europa waren die de geesten rijp voor een oorlog maakten, maar eerder een bijna religieuze opwinding om het oude te vervangen door iets nieuws. Of zoals de schilder Franz Marc het zei: 'Soldaten stierven voor een nieuw, gelouterd Europa, zoals Jezus aan het kruis was gestorven om een betere wereld mogelijk te maken.' Had-den al die kunstenaars maar naar Jean Jaurès geluisterd.

Hans Renders